

Libellen als levend bewijs

Natuurvriendelijke oevers zijn inderdaad natuurvriendelijk. In ieder geval libellen profiteren ervan, zo heeft een onderzoek in de gemeente Gouda vorig jaar laten zien. Aanstaande maandag krijgt de Stuurgroep van het Waterplan Gouda, waarin de gemeente, het Hoogheemraadschap van Rijnland en het Waterschap Wilck en Wiericke vertegenwoordigd zijn, het rapport met de resultaten van dat onderzoek in handen.

Door Willy van Strien

Stadsecoloog Jandirk Kievit is tevreden: „Met deze cijfers hebben we sterke argumenten om meer natuurvriendelijke oevers te gaan aanleggen.” Tot 1992 waren de oevers in Gouda strak, vaak beschoeid en weinig begroeid. Maar de gemeente begon te voelen voor meer natuur in de stad en vormde enkele oevers om. Ze kregen een flauw aflopend talud met soms wat inhammetjes, en de planten die opschooten werden niet langer meer afgemaaid. Ook het gras langs die oevers kreeg rust, dat wil zeggen hooguit twee maaibeurten per jaar. Het idee was dat dan typische oeverplanten zouden verschijnen en dat de groene oevers vissen, amfibieën, insecten en vogels zouden trekken. „Al

enkele maanden na aanleg zie je resultaat, dat wil zeggen een grotere soortenrijkdom”, zegt Kievit. „Maar om iedereen te overtuigen van het mooie van zulke oevers wilden we de veranderingen met harde cijfers kunnen aantonen.”

Een goede diergroep om het verschil tussen natuurvriendelijke oevers en traditionele oevers te demonstreren vormen libellen. Hun larven leven in het water, de volwassen dieren op het land, dus waar veel libellen vliegen zijn water en oever in orde. Er was snel een groep vrijwilligers gevonden die een onderzoek aan libellen wilde gaan doen. „Gelukkig, want anders was het onbetaalbaar geweest”, zegt Kievit.

Op een winteravond anderhalf jaar geleden kwam Dick Groenendijk van De Vlinderstichting met hen bespreken hoe ze hun onderzoek goed konden aanpakken. De tellers moeten namelijk volgens strakke richtlijnen te werk gaan om bruikbare gegevens te verkrijgen. Omdat niet alle libellensoorten in dezelfde tijd van het jaar te zien zijn, moeten de vrijwilligers in de periode van half mei tot half september elke twee weken een keer tellen, negen rondes per seizoen. Tien vrijwilligers gingen aan de slag. Groenendijk zette voor hen tien dubbele rou-

tes uit: een stuk natuurvriendelijke oever van 100 meter en een even lang stuk traditionele oever, dat in de buurt lag en vergelijkbaar was. Ook voor De Vlinderstichting is het onderzoek interessant, zegt hij: „Er zijn meer gemeenten waar natuurvriendelijke oevers zijn aangelegd en naar libellen gekeken wordt. Maar in Gouda is het voor het eerst op een gestandaardiseerde wijze gedaan. De resultaten zijn niet alleen voor de gemeente uitgewerkt, maar worden ook opgenomen in het landelijk libellenmeetnet dat we hebben.”

De metingen begonnen in 2000 en gaan de komende jaren door. Enkele routes worden

mogelijk.

Het mooiste voorbeeld - en de trots van de tellers - is het Thorbeckeveld. Dat heeft zes jaar geleden een gedaantewisseling ondergaan. Het was een gewoon kort en groen grasveld, waar voor natuurliefhebbers weinig te beleven was. Nu ligt er een zonnige, heldere poel met een brede oever waar onder meer gele lis en wateraardbeigroeien. Het omringende gras is hoog opgeschoten en daartussen bloeit de moerasrolklaver met veel felgele bloemetjes. Het plekje biedt alles waar libellen van houden. De larven vinden hun voedsel (kleine waterbeestjes) tussen de waterplanten en kunnen zich daar ook verschui-

‘Sterke argumenten om meer natuurvriendelijke oevers aan te leggen’

wat aangepast. Soms was de natuurvriendelijke oever namelijk zonniger dan zijn traditionele tegenhanger en ook daardoor aantrekkelijker voor libellen. En enkele andere traditionele oevers bleken toch enigszins natuurvriendelijk te zijn. Maar desondanks zijn de resultaten van het eerste jaar overtuigend. De tellers scoorden gezamenlijk ruim 4600 libellen, waarvan ongeveer driekwart langs natuurvriendelijke oevers. Ook in de bebouwde kom, zo bleek daarmee, is een stukje natu-

len voor hun vijanden. De volwassen libellen zoeken de insecten waar ze op jagen tussen de oeverplanten; daar ontmoeten de mannetjes bovendien de vrouwtjes.

Het Thorbeckeveld blijkt dan ook een toplocatie. Vorig jaar vonden tellers hier de meeste soorten (13) en de meeste exemplaren (ruim 500). Nu lopen we er langs en zien een aantal gewone oeverlibellen langs het pad vliegen. Boven het water gaat een kleinere soort. Lisette

Heikoop, een van de tellers, pakt haar kijker. „Ze hebben rode ogen”, meldt ze. „Dan is het de grote roodoogjuffer.” Tussen de oeverplanten ontdekt ze lantaarntjes en een variabele waterjuffer. In het gras wijst Antoine van der Heijden, de vrijwilliger die hier zijn telplek heeft, enthousiast op een zwarte heidelibel. „Dat is een bijzondere soort, die je niet vaak ziet. We hebben hem vorig jaar langs geen enkele traditionele oever aangetroffen.”

Ook de andere natuurvriendelijke oevers zijn aantrekkelijk voor libellen. De tellers troffen er vorig jaar in totaal 19 verschillende soorten aan, waaronder zelfs twee soorten van de Rode Lijst van bedreigde en zeldzame soorten: de groene glazenmaker en de vroege glazenmaker. Langs traditionele oevers turfden ze slechts 12 soorten. „Negentien is een mooie score”, zegt Dick Groenendijk van De Vlinderstichting. „In heel Nederland leven zo’n 60 libellensoorten, waarvan ruim 20 soorten van laagveengebieden, die in Gouda zouden kunnen voorkomen.”

Gemiddeld hadden de natuurvriendelijke oevers bovendien veel meer exemplaren van haast alle soorten. Per bezoek en per 50 meter oeverlijn telden de vrijwilligers vier tot 62 libellen langs een groene oever en nul tot 17 langs een traditionele. Het gemiddelde aantal per bezoek was respectievelijk 20,2 en 7,4. Ook soorten die geen hoge eisen stellen aan hun leefomgeving, zoals het lantaarntje, hadden toch een duidelijke voorkeur voor een natuurvriendelijke oever. Libellen (larven en volwassen dieren) zijn voedsel voor vissen, waterroofkevers, kikkers, salamanders en enkele

Paringswiel van watersnuffels

vogels. „Zo werkt het positieve effect door”, zegt stadsecoloog Kievit. „Na lange tijd broedt er dit jaar weer een boomvalk in de bebouwde kom van Gouda. Die vogel leeft van libellen. Het kan natuurlijk toeval zijn dat hij er nu weer zit, maar leuk is het wel.”

Het libellenrapport is voor hem alle reden om meer natuurvriendelijke oevers aan te leggen, en dat is ook wat het Waterplan beoogt. „We hebben als gemeente 110 kilometer oever in beheer, waarvan 15 natuurvriendelijk. De bedoeling is dat op den duur elke oever natuurvriendelijk wordt, tenzij het echt niet kan, bijvoorbeeld omdat er een weg vlak langs loopt.”

